

AZƏRBAYCANIN AVROPA İTTİFAQININ TEMPUS VƏ ERASMUS MUNDUS PROQRAMLARINDA İŞTİRAKI

Aygün Mehman qızı Əliyeva

Bakı Slavyan Universiteti

E-mail: aygun.ibrahimova@yahoo.com

Məqalə Azərbaycanın Avropa İttifaqının TEMPUS və Erasmus Mundus proqramlarında iştirakının kompleks tədqiqinə həsr olunub. Məlum olduğu kimi Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığının başlanmasından son illərə qədər dövlətimiz ittifaqın bir çox proqram və layihələrinin iştirakçısı olub. Ölkəmiz təşkilatın TACIS, TRACECA, INOGATE, TEMPUS və Erasmus Mundus proqramlarına qoşulmuş və bu proqramların əsas iştirakçılarından biri olmuşdur. Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq TACIS proqramı çərçivəsində reallaşdırılan TEMPUS və Erasmus Mundus proqramlarına əsaslanıb. Bugün TEMPUS və Erasmus Mundus kimi proqramlarda iştirak universitetlərimizin Avropa təhsil məkanına integrasiyası üçün əsas hədəflərdən biri olmalıdır. Aparılan tədqiqat göstərir ki, ölkəmizdə TEMPUS və Erasmus Mundus proqramlarının imkanlarından istifadə təhsilimizin inkişafına daha çox təsir göstərə bilər. Bugün bu proqramları Erasmus+ proqramı əvəz edir. Təhsil, Audiovizual Vəsaitlər və Mədəniyyət üzrə İcraçı Agentlik və 33 Proqram Ölkəsinin hər birində yerləşən Milli Agentliklər tərəfindən icra olunan bu proqramın imkanları təhsilin sadəcə nəzəri deyil, həm də tətbiqi istiqamətdə düzgün inkişaf etməsi yolunda geniş imkanlar açır. Bugün yeni çağırışların müşahidə olunduğu müasir təhsil sistemində universitetlərin daha sıx əməkdaşlıq etməsi böyük önəm kəsb edir və Avropa İttifaqının təhsil proqramlarının bu istiqamətdə müsbət nəticələr verəcəyinə əminliklərini demək olar. Bu proqramlarda iştirak təhsil sahəsində artan mobilliyi asanlaşdırmağı hədəfləyən milli şəbəkəni formalaşdırmaq baxımından da mühüm əhəmiyyətə malik olacaqdır.

Açar sözlər: Avropa İttifaqı, Azərbaycan, TEMPUS, Erasmus Mundus

GİRİŞ

1991-ci il 31 dekabr tarixində Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyi Avropa İttifaqı tərəfindən tanındı və 1992-ci il iyul ayının 10-da tərəflər arasında diplomatik münasibətlər quruldu. Belə ki, Azərbaycan Respublikası 1992-ci il 9-10 iyul tarixlərində Finlandiyanın paytaxtı Helsinkidə keçirilən ATƏM-in növbəti sammitində II Helsinki Yekun Aktına (I Helsinki aktı 1975-ci ildə qəbul edilib – red.) imza ataraq Ümumavropa Təhlükəsizlik Mexanizminə qoşulmuş oldu. Helsinki müşavirəsində qəbul edilmiş “Dəyişikliklər dövrünün çağırışı” ümumavropa əhəmiyyətli sənəddir [6].

1992-ci ildən etibarən Aİ ilə münasibətlərdə maraqlı olduğunu bəyan edən Azərbaycan Respublikası bu qurumla müxtəlif sahələrdə əməkdaşlıq etməyə başlamışdır. Lakin Aİ ilə əlaqələrin daha da genişlənməsi məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin xarici siyasi kursunun məntiqli nəticəsidir. Ulu öndərdən sonra da onun tutduğu xarici siyasi kurs prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilmiş, Aİ ilə global enerji və nəqliyyat-kommunikasiya layihələrinin gerçəkləşdirilməsi təşkil edilmişdir. Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığının ilkin vaxtlarından son illərə qədər dövlətimiz ittifaqın bir çox proqram və layihələrinin iştirakçısı olmuşdur. Qurumun TACIS [9, s.

15-16], TRACECA [10], İNOGATE [11], TEMPUS [12] və Erasmus Mundus [7] proqramlarında ölkəmiz də qoşularaq bu proqramların əsas iştirakçılarından biri olmuşdur.

Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə təhsil sahəsində əməkdaşlığı TACİS proqramı çərçivəsində həyata keçirilən TEMPUS və Erasmus Mundus proqramlarına əsaslanır [4].

ƏSAS HİSSƏ

Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqının TEMPUS proqramında iştirakı.

TEMPUS proqramının əsas hədəfi ali təhsil sahəsində Avropa İttifaqının aparıcı dövlətlərinin müsbət təcrübəsinin tərəfdaş ölkələrə integrasiyası və həmin dövlətlərin ali təhsil müəssisələrinin inkişaf etdirilməsinə dəstək verilməsidir. TEMPUS proqramı Avropa İttifaqının ali təhsil sahəsində yeni müstəqil dövlətlər (postsovet respublikaları), Qərbi Balkan, Avropa İttifaqına üzv olmayan Şərqi Avropa və Aralıq dənizi hövzəsi dövlətləri ilə həyata keçirdiyi əməkdaşlıq proqramıdır. TEMPUS proqramı 1990-cı ildə yaranmışdır. Məqsədi proqramda iştirak edən dövlətlərin universitetlərinin müasir standartlara uyğun formalaşdırılması və ali təhsil sahəsində islahatlara yardımdır. Bu proqram Azərbaycanda da ali təhsilin inkişafına dəstək göstərməklə Avropaya integrasiyaya kömək edir. Fəaliyyət göstərdiyi müddətdə xeyli uğur və rəğbət qazanan TEMPUS proqramı zamanla bütün Mərkəzi və Şərqi Avropanı əhatə etmiş, 90-cı illərin ortalarında həm SSRİ dağılandan sonra yaranan yeni müstəqil dövlətləri, hətta Monqolustanı da əhatə etmişdir. 2000-ci ildə Xorvatiya, 2001-ci ildə Yuqoslaviya Federativ Respublikası da bu proqrama qoşulmuş, beləliklə, proqram bütün Şərqi Balkanı əhatə etmişdir. 2002-ci ildən TEMPUS Aralıq dənizi hövzəsi ölkələrinə də şamil olunur [4].

Belçikanın paytaxtı Brüsseldə yerləşən Avropa Komissiyasının Təhsil və Mədəniyyət üzrə Baş Direktorluğu tərəfindən idarə olunan TEMPUS proqramına texniki yardım Avropa Komissiyasına İtaliyanın Turin şəhərində yerləşən Avropa Təhsil Fondunun TEMPUS Departamenti tərəfindən göstərilir. Ali təhsil müəssisəsi, yaxud fərdlər tərəfindən təqdim olunan və qəbul edilən layihələrin icrası Avropa İttifaqı ölkələrinin hər hansı bir universiteti ilə yaradılan "konsorsium", yəni birgə əməkdaşlıq çərçivəsində reallaşdırılır. Ümumiyyətlə, TEMPUS çərçivəsində layihələrin icraçısı bir neçə universitet ola bilər. Təqdim edilən layihələrə Avropa Komissiyasında müxtəlif ölkələrin ekspertlərindən təşkil olunmuş seçim komandası tərəfindən baxılır və dəyərləndirilmə aparılır. Bu qurumun qəbul etdiyi qərarlar hər hansı bir layihənin məqbul olub olmamasını, icrası üçün nə qədər məbləğdə maliyyə vəsaitinin ayrılmasını müəyyən edir. Müxtəlif vaxtlarda Azərbaycan ali məktəblərinin müxtəlif əməkdaşları da bu qrupun tərkibində ekspert kimi çalışmaq imkanı qazanmışdır.

TEMPUS proqramı müasir tədris metodologiyalarının tətbiqinə, ali təhsil müəssisələrinin müasir texniki vasitələrlə idarə olunması və akademik planlaşdırmalara da şərait yaradır. Ali məktəblərdə kredit sisteminin tətbiqində, yaxud universitet - istehsalat əməkdaşlığı strategiyasının hazırlanmasında yardım göstərir. Ayrı-ayrı ali təhsil müəssisələrini xüsusi ixtisaslar üzrə kadr hazırlığında birgə işləməyə həvəsləndirir, təlimlər təşkil edir, TEMPUS layihələrinin məqsədlərinə çatmaq üçün zəruri olan maddi köməyi təmin edir. Məsələn, akademik jurnallara abunə yazılışına, kompüter və tədris materiallarının alınması da daxil olmaqla, kitabxanaların yenidən qurulmasına kömək edir. TEMPUS proqramı üç istiqamətdə təqdim edilən layihələri maliyyələşdirir:

1. Birgə Avropa layihələri - 2-3 il müddətində konkret məqsədlər üçün universitetlər tərəfindən təqdim olunmuş layihələr. Bu layihələr üçün nəzərdə tutulan maksimum məbləğ müddətindən asılı olaraq 300 mindən 500 min avro arası dəyişir.

2. Struktur və əlavə tədbirlər - milli islahatları və xüsusi ehtiyaclar üçün fəaliyyəti dəstəkləmək məqsədi ilə reallaşdırılan qısamüddətli layihələr. Müddəti bir neçə həftədən 1 ilədək olur, maksimum büdcə isə 150 min avroya qədər nəzərdə tutulur.

3. Fərdi səfər qrantları - fərdlərin, yəni professorlar, mühazirəçilər, təhsili idarəetmə orqanları əməkdaşlarının səfərlərini maliyyələşdirir. Bu qrantlar üçün nəzərdə tutulan müddət 1 həftədən 8 həftəyə qədərdir [4].

Azərbaycan TEMPUS proqramına 1995-ci ildə qoşulmuşdur. 1998-ci ildən Bakıda proqramın nümayəndəliyi fəaliyyətə başlamışdır. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi TEMPUS-un Azərbaycandakı milli ofisi ilə sıx əməkdaşlıq edir. Hər ilin payızında yeni TEMPUS layihələrinin təqdimatı ərəfəsində "TEMPUS günü" adlı xüsusi təqdimat təşkil edilir və proqramla bağlı maarifləndirmə işləri aparılır. Hər tərəfdaş ölkəyə nəzərən Aİ-nin TEMPUS proqramı üzrə müəyyənləşdiriyi prioritet istiqamətlər fərqlidir. Azərbaycan üçün müəyyən olunan prioritetlər proqramın hər yeni mərhələsi başladığında ali məktəblərin təklifləri nəzərə alınmaqla Təhsil Nazirliyi tərəfindən Avropa Komissiyasının TEMPUS Departamentinə təqdim olunur. Avropa İttifaqı 1995-2008-ci illərdə Azərbaycanda 18 TEMPUS layihəsi və 20-yə yaxın fərdi səfərlərə maliyyə vəsaiti ayırmışdır. Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin hər il TEMPUS proqramı çərçivəsində təqdim etdikləri layihə sayı 7-13 arası dəyişir. 1995-ci ildən 2013-cü ilə qədər Azərbaycanda icra olunan TEMPUS layihələrində Almaniyanın 5, İtaliya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı və Niderlandın hər birinin 6, Fransa və Yunanıstanın hər birinin 11, Belçikanın 2, İspaniya, Portuqaliya və Polşanın hər birinin 1 ali təhsil müəssisəsi layihənin icrasında iştirak etmişlər. Azərbaycanda TEMPUS layihələrinə ümumilikdə 15 ali təhsil müəssisəsi və Təhsil Nazirliyi cəlb olunmuşdur [4].

Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqının Erasmus Mundus proqramında iştirakı.

Təhsil insanın formalaşmasında, eləcə də onun öz həyatını hansı istiqamətdə daha düzgün inkişaf etdirməsində həlledici rol oynayır. Təhsil həm də insanlara gələcək perspektivlərini müəyyən etməyə kömək edir. Bugün Avropa İttifaqı ölkələrinin Avropa təhsilinin keyfiyyətini bütün dünyada etalon olmasına nail olması inkar oluna bilməz bir həqiqətdir. Və bu gün təhsil sahəsinin inkişafı – Avropa İttifaqı ilə tərəfdaşları arasında əməkdaşlığın mühüm hissəsinə çevrilib. Ali təhsildən danışarkən, Aİ tərəfindən maliyyələşdirilən Erasmus proqramı – demək olar ki, istənilən tələbə üçün Avropa İttifaqının ali təhsil sahəsindəki bir növ vizit kartıdır [3].

Avropa İttifaqının Erasmus Mundus "Xarici əməkdaşlıq təşəbbüsü" proqramı isə 2007-ci ildən Azərbaycanda fəaliyyətə başlamışdır. Əsas məqsədi Avropa İttifaqı və üçüncü ölkələr arasında tələbələrin və akademik heyətin fərdi səfərləri vasitəsilə ali təhsil sahəsində əməkdaşlığı inkişaf etdirmək olan bu proqram qloballaşma kontekstində ölkələr arasında ahəngdar münasibətlərin yaranmasına və insanlar arasında qarşılıqlı anlaşmanın təmin olunmasına şərait yaradır. Erasmus Mundus proqramının məqsədi ali təhsil müəssisələri səviyyəsində bilik və bacarıqların mübadiləsi ilə Avropa İttifaqı və tərəfdaş ölkələr arasında faydalı əməkdaşlığı təmin edilməsidir. Proqramın əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

- Proqramda iştirak edən ölkələrin ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq əməkdaşlıq potensialını gücləndirmək;
- Tələbələr, akademik heyəti göndərən və qəbul edən ali təhsil müəssisələri arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməklə Avropa və üçüncü ölkələrdə bu müəssisələrin tədris mühitini daha da təkmilləşdirmək;
- Tələbələrin başqa ölkələrdə aldıkları təhsil təcrübəsi əsasında onların dil, mədəniyyət və təhsil baxımından faydalanmasını təmin etmək;
- Yüksək ixtisaslı, geniş dünyagörüşlü və beynəlxalq təcrübəyə sahib peşəkarlar və liderlər bazası yaratmaqla cəmiyyətin qarşılıqlı təkmilləşməsinə nail olmaq;
- Boloniya prosesinə uyğun formalaşdırılan Vahid Ali Təhsil Məkanı konsepsiyasının praktik icrasını dəstəkləmək;

- Əhalinin zəif təbəqələrindən (qaçqın, məcburi köçkün, əlil tələbələr və sair) olan tələbələrin təhsil səviyyəsinin daha da artırılmasına, peşəkar inkişafına dəstək vermək;
- Müəllim mübadiləsi ilə ali təhsil müəssisələri heyətinin bacarıqlarını artırmaq;
- Dövlət və özəl ali təhsil müəssisələri arasında keçirilən fərdi səfərlərin təşkilini təmin etməklə bu sektorların potensialını gücləndirmək;
- Avropa İttifaqı və tərəfdaş ölkələr arasında mədəni, təhsil və iqtisadi əlaqələri gücləndirmək [4].

Erasmus Mundus birtərəfli inkişafa yardım proqramı deyildir. Bu proqramda Avropa İttifaqına üzv ölkələr, habelə İttifaqa daxil olmaq üçün namizəd ölkə - Türkiyə vardır. III ölkələr isə Azərbaycan da daxil olmaqla MDB-yə üzv ölkələri, habelə Yaxın Şərq və Aralıq dənizi hövzəsi ölkələrindən ibarət 24 ölkəni əhatə edir. Avropa İttifaqı bu proqram çərçivəsində Avropa ali təhsil müəssisələri ilə üçüncü ölkələrin ali təhsil müəssisələri arasında mübadilə proqramlarının maliyyələşdirilməsini təmin edir. Təmin olunan maksimum qrant məbləği 6 milyon avro təşkil edir. Azərbaycanın hər hansı bir ali məktəbi, və ya məktəbləri bu proqramda iştirak üçün Avropa İttifaqının üç ölkəsini təmsil edən beş universitetin, eləcə də bölgəyə daxil olan Gürcüstan və Ermənistanın hər birindən ən azı bir universitetin təmsil olunduğu konsorsium yaratmalıdırlar. Yalnız bu konsorsium qrant almaq üçün layihə təqdim etmək imkanı əldə edə bilər. Hər ölkəyə mübadilə proqramları üçün müəyyən kvota ayrılır. Azərbaycan Respublikası Prezidenti 2005-ci il 1 iyun tarixində imzaladığı 834 nömrəli Sərəncamla "Azərbaycan Respublikasının Avropaya inteqrasiyası üzrə Dövlət Komissiyası" yaratmışdır [2]. Azərbaycan Respublikasının təhsil nazirinin üzv olduğu bu komissiya Avropaya inteqrasiyanın keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoymasına, Avropa İttifaqı ilə əlaqələrin inkişafına zəmin yaranmışdır. 2015-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 31 avqust tarixli 1382 nömrəli Sərəncamı ilə Komissiyanın adı dəyişdirilərək "Azərbaycan Respublikasının Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığı üzrə Dövlət Komissiyası" olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 11 fevral tarixli 1807 nömrəli Sərəncamına əsasən Komissiyanın tərkibində də dəyişiklik edilmiş və 40 üzvü təsdiq edilmişdir. Komissiyanın sədri Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini cənab Şahin Mustafayev təyin edilmişdir [1].

Zamanla Erasmus Mundus proqramı Avropa İttifaqının təhsil sahəsi üzrə mövcud Tempus, Jeanne Monnet və digər proqramlar kimi 2014-cü ildən Erasmus+ adlı vahid proqramda birləşdirildi [3, 8]. Bütün proqramların birləşdirilməsindən sonra bir çox şeylər dəyişdi. İlk növbədə iştirakçıların coğrafi əhatəliliyi artdı. "Əgər əvvəllər Tempus və Erasmus Mundus proqramları üzrə Aİ-yə tərəfdaş ölkələrinə coğrafi cəhətdən yaxın sərhəd dövlətlərdən 28-i iştirak edirdisə, indi isə bu göstərici bütün dünyanı əhatə edir. Buraya Aİ ölkələrindən uzaq Çin, Əfqanıstan, Monqolustan, hətta Argentina da daxildir [3]. Vahid proqramın aparıcı istiqamətlərindən biri "Tələbə və akademik heyətin qısamüddətli mobilliyi"dir, yəni ali təhsil ocaqlarının tələbə, professor-müəllim, rəhbər heyəti təhsil və ya staj müddətini Avropa universitetlərində üç aydan bir ilədək keçirir. Bütün xərclər tamamilə Aİ tərəfindən ödənilir. Avropa İttifaqı hər il Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Ukrayna, Moldova və Belarusda proqramın həyata keçirilməsi üçün 20 milyon avro ayırır. Ümumilikdə 2014-cü ildən 2020-ci ilədək təqribən 16,5 milyard avro ayrılıb [3]. Hər il Erasmus+ proqramı çərçivəsində qısamüddətli mobillik istiqaməti üzrə çoxsaylı tələbə Azərbaycandan Avropa universitetlərinə yollanır: bu günə qədər proqramın fəaliyyəti çərçivəsində 600 nəfərin iştirakı maliyyələşdirilmişdir. Bütövlükdə Erasmus+ proqramı tələbələrə təhsil almaq, təlim keçmək, təcrübə toplamaq və ölkə həddlərindən kənarda könüllü kimi işləmək imkanı yaradır. Proqramın icrasına ayrılan vəsaitin 17%-dən çoxu 4 beynəlxalq komponentə ayrılmışdır. Bu büdcə beynəlxalq əməkdaşlığın aşağıdakı əsas nəticələrinin əldə olunmasına sərf olunub:

- 300 yeni Erasmus Mundus Birgə Magistratura Təhsili proqramı;
- “Birgə Magistratura Təhsili” komponenti çərçivəsində ali təhsil müəssisələrinin tələbələri və əməkdaşları üçün 30 000 təqaüd (minimum 75%-i Tərəfdaş Ölkələrdən olan fərdlər üçün);
- “Kredit mobilliyi” komponenti çərçivəsində fərdlərin Tərəfdaş və Proqram Ölkələrindəki təhsil müəssisələri arasında hərəkəti üçün 180 000 təqaüd;
- Ali təhsil sahəsində potensialın gücləndirilməsi ilə bağlı “Jean Monnet” komponenti çərçivəsində 2000 tədbir [5].

Bu gün ali məktəblərimizdə Avropa təhsil məkanına integrasiyası məqsədi ilə Erasmus+ kimi layihədə iştirak əsas vəzifələrdən biri olmalıdır. Bu istiqamətdə təbliğatın düzgün şəkildə təşkili təhsilimizin inkişafına daha çox töhfə verə bilər.

YEKUN NƏTİCƏ

Aparılan tədqiqatın nəticələri göstərir ki, ali təhsilin zamanın tələblərinə uyğun təşkili, keyfiyyətin artırılması, maliyyələşdirilməsi və idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi, bu sahədə əməkdaşlığın və beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi bütün ölkələr üçün ortaq problemlərdir. Həmin problemlərin həlli yollarının axtarılması və tədricən aradan qaldırılması isə vahid bir məqsədə-bütün fəaliyyət sahələrində inkişafın hərəkətverici qüvvəsinə çevrilə bilən mütəxəssislərin hazırlanmasına istiqamətləndirilməlidir. Müasir mütəxəssis üçün tələb olunan ən başlıca xüsusiyyət onun əmək bazarının tələblərinə cavab verməsidir. Lakin bunun üçün hazırda ali təhsil müəssisələrində daha çox diqqət yetirildiyi və aşılındığı nəzəri hazırlıqlar yetərli deyil, təcrübə bacarıqlar və digər keyfiyyətlərə də ehtiyac duyulur. Xüsusilə də tənqidi təfəkkürə, mədəni-intellektual səviyyəyə, İKT-dən istifadə və birgəfəaliyyət bacarıqlarına malik olan mütəxəssislərə ehtiyac duyulur. Elə bir təhsilli təbəqə formalaşdırılmalıdır ki, o, daim öz biliyini artırmağa və ixtisasını təkmilləşdirməyə meyilli olsun. Yaradıcılığı, təşəbbüskarlığı, əməksevərliyi, intizamlılığı ilə fərqlənsin. Sağlam rəqabətə dözümlü olsun, müstəqil qərarlar qəbul etməyi bacarsın, bəşəri və milli dəyərləri qiymətləndirə bilsin. Bu da Azərbaycanın elm ocaqlarının tələbələrinin Avropa İttifaqının təhsil proqramlarında iştirakını şərtləndirir. Məlumdur ki, bu cür bacarıq və keyfiyyətləri özündə birləşdirən mütəxəssis hazırlığını ali təhsil müəssisələrində verilən təhsil müddəti ilə məhdudlaşdırmaq qeyri-mümkündür. Tədqiq etdiyimiz təhsil proqramları isə tələbələrə öz bacarıqlarını daha da təkmilləşdirmək və daha çox gördükləri işə motivə olunmaq imkanları yaradır. Burada əsas məqsəd ali məktəbləri əmək bazarında yaranan tendensiyaların, eləcə də elm, texnika və iqtisadiyyat sahələri üzrə yeniliklərin öyrənilməsi, tədqiq edilməsi yolu ilə mütəxəssis hazırlığının yeniləşdirilməsi prosesinə, bu sahədə təkmil formaların və innovasiyaların tətbiqinə, gələcəkdə cəmiyyətin rastlaşa biləcəyi problemlərin həllinə daha geniş cəlb etməkdən ibarətdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlıq: [Elektron resurs]. URL: <https://www.economy.gov.az/article/eu-ve-azerbaidjan/22009>
2. Azərbaycanın xarici siyasəti: Sənədlər məcmuəsi. 2005. İkinci hissə. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi. – Bakı: GARİSMA MMC, – 2009. –688 s.
3. Gənclərin təhsili – gələcəyin təminatı: Avropa İttifaqı Azərbaycan üçün yeni imkanlar açır. URL:<https://euneighbourseast.eu/az/news-and-stories/stories/genclerin-təhsili-gələcəyin-təminatı-avropa-ittifaqı-azərbaycan-ucun-yeni-imkanlar-acir/>

4. Mərdanov, M. Azərbaycan təhsili: yaxın keçmişə, bu günə və gələcəyə bir baxış // Azərbaycan müəllimi. – 2010, – s. 3.
5. Milli Erasmus Ofisi Azərbaycan. [Elektron resurs]. URL: <https://www.erasmusplus.org/az/images/uploader/ecbfb student%20and%20teacher%20guidebook.pdf>
6. CSCE Helsinki document 1992: The challenges of change. – Helsinki, 1992. – 90 p.
7. Erasmus Mundus Catalogue URL: https://www.eacea.ec.europa.eu/scholarships/erasmus-mundus-catalogue_en
8. Erasmus+: [Elektron resurs]. URL: https://www.eacea.ec.europa.eu/grants/2014-2020/erasmus_en
9. European Commission: The Tacis Programme Annual Report 1995. Com (96) 345 final. Brussel, – 1996. – 64 p.
10. Evaluation of TRACECA Programme (1998-2002). Request for Services No 2002/47681. final report. July 2003, A project implemented by Jacobs Consultancy. 2003. – 195 p.
11. Official website of INOGATE program: [Elektron resurs]. URL: <http://www.inogate.org>
12. Trans-European mobility for university studies (TEMPUS): [Elektron resurs]. URL: <https://cor-dis.europa.eu/article/id/31-transeuropean-mobility-for-university-studies-tempus>

PARTICIPATION OF AZERBAIJAN IN THE TEMPUS AND ERASMUS MUNDUS PROGRAMS OF THE EUROPEAN UNION

A.M. Aliyeva

The article is devoted to a comprehensive study of participation of Azerbaijan in the TEMPUS and Erasmus Mundus programs of the European Union. As is known, from the beginning of Azerbaijan's cooperation with the European Union until recent years, our state has been a participant in many programs and projects of the Union. Our country has joined the TACIS, TRACECA, INOGATE, TEMPUS and Erasmus Mundus programs and has become one of the main participants in these programs. Azerbaijan's cooperation with the European Union in the field of education is based on the TEMPUS and Erasmus Mundus programs implemented within the TACIS program. Research shows that using the opportunities of the TEMPUS and Erasmus Mundus programs in our country can further contribute to the development of our education. Today these programs are being replaced by the Erasmus+ program. This program, run by the Education, Audiovisual and Cultural Executive Agency and national agencies in each of the 33 program countries, offers a wide range of opportunities to advance education not only in theory but also in practice. In today's modern education system, which is facing new challenges, closer cooperation between universities is of great importance, and we can be sure that the EU educational programs will give positive results in this direction. Participation in these programs will also be important in terms of creating a national network aimed at promoting increased mobility in education.

Keywords: *European Union, Azerbaijan, TEMPUS, Erasmus Mundus*

УЧАСТИЕ АЗЕРБАЙДЖАНА В ПРОГРАММАХ TEMPUS И ERASMUS MUNDUS ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

А.М. Алиева

Статья посвящена участию Азербайджана в программах TEMPUS и Erasmus Mundus Европейского Союза. Как известно от начала сотрудничества Азербайджана с Европейским Союзом до последних лет наше государство было участником многих программ и проектов союза. Наша страна присоединилась к программам организации TACIS, TRACECA, INOGATE, TEMPUS и Erasmus Mundus и стала одним из основных участников этих программ. Сотрудничество Азербайджана с Европейским союзом в сфере образования основано на программах TEMPUS и Erasmus Mundus, реализуемых в рамках программы TACIS. Сегодня участие в таких проектах, как TEMPUS и Erasmus Mundus, должно стать одной из главных задач для интеграции наших университетов в европейское образовательное пространство. Проведенное исследование показывает, что использование возможности программ TEMPUS и Erasmus Mundus в нашей стране, может еще больше способствовать развитию нашего образования. Сегодня эти программы заменяются программой Erasmus+. Эта программа, реализуемая исполнительным агентством по вопросам образования, аудиовизуальных средств и культуры, а также национальными агентствами в каждой из 33 стран программы, открывает широкий спектр возможностей для развития образования не только в теории, но и на практике. В сегодняшней современной системе образования, где наблюдаются новые вызовы, большое значение имеет более тесное сотрудничество между университетами, и мы можем быть уверены, что образовательные программы ЕС дадут положительные результаты в этом направлении. Участие в этих программах также будет иметь важное значение с точки зрения создания национальной сети, направленной на содействие повышению мобильности в сфере образования.

Ключевые слова: *Европейский союз, Азербайджан, TEMPUS, Erasmus Mundus*